

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Шехавцової Світлани Олександрівни про дисертацію
Бескорсої Олени Сергіївни

**«Теорія і практика формування цифрової культури майбутніх учителів
англійської мови початкової школи»**,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. Реформування системи освіти в Україні зумовлює необхідність удосконалювати професійну підготовку вчителів, а введення карантинних обмежень спричинило появу нових викликів, а саме: змінення ставлення педагогів до здійснення дистанційного навчання, підвищення професійного рівня в галузі використання цифрових засобів навчання, налагодження ефективної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. Ці тенденції сприяли виникненню нового феномена інформаційного суспільства – «цифрова культура», формування якої в сучасних умовах є чинником переходу до нової форми комунікації – мережевої або онлайн-комунікації. Разом із тим, розвиток міжнародних відносин України та інтеграція в світове співтовариство актуалізували вивчення іноземних мов, змістили акценти на формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти. Доведеним фактом є безпосередній вплив цифрових засобів навчання на підвищення якості іншомовної освіти. Схвальним є те, що авторка підійшла до вирішення наукової проблеми не фрагментарно, а цілісно, розбудовуючи систему формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи.

А той факт, що дисертація виконана відповідно до комплексної теми дослідження «Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти» (номер державної реєстрації – 0115U003313), а також проєкту «Україна – ЄС: міжкультурна комунікація в освіті» (620354-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE) за напрямом Jean Monnet Module програми Erasmus+ свідчить на користь актуальності досліджуваної проблеми.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. У дисертації Бескорсої Олени Сергіївни з палежною науковою аргументацією визначено предмет, об'єкт, мету та завдання, наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Подано концептуальне бачення дисертанткою теоретичних і практичних аспектів дослідження, які розглянуто на рівні методологічного, теоретичного та практичного концептів.

Відповідно до мети дослідження, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних засад, розробці та експериментальній перевірці ефективності системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи, дисертанткою було окреслено та вирішено низку завдань, зокрема розкрито сучасний стан цифрової трансформації суспільства та освіти, проаналізовано нормативно-правові документи, що визначають ключові напрями цифровізації освіти; проаналізовано сутнісні характеристики основних дефініцій дослідження, визначено зміст поняття «цифрова культура майбутнього вчителя англійської мови початкової школи», охарактеризовано його структурно-компонентний склад; вивчено особливості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи в історичній ретроспективі та на сучасному етапі реформування вітчизняної системи освіти; здійснено аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи та виокремлено її провідні тенденції; теоретично обґрунтовано та змодельовано систему формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи; розроблено навчально-методичне забезпечення системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи; діагностовано рівні сформованості цифрової культури майбутніх фахівців на основі виокремлених критеріїв та показників, схарактеризовано етапи впровадження змодельованої системи; експериментально перевірено ефективність системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи, проаналізовано результати її впровадження.

Використані в дослідженні методи, а саме теоретичні (системний теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної, лінгвістичної літератури, дисертаційних робіт з проблеми дослідження, нормативно-правових та законодавчих документів для визначення поняттєво-термінологічного апарату; вивчення й узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з питань цифровізації освіти та професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи; моделювання для графічного зображення системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи), емпіричні (педагогічне анкетування, бесіди, експертне опитування, тестування, спостереження за процесом використання цифрових технологій і створення електронних освітніх ресурсів); педагогічний експеримент для з'ясування ефективності розробленої системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи), методи математичної статистики, забезпечили перебіг дослідження на всіх його етапах, дозволили зробити обґрунтовані теоретичні та емпіричні висновки й узагальнення.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані О. С. Бескорсою, ґрунтуються на глибокому аналізі наукової літератури, опрацюванні широкої джерельної бази (623 найменування, 167 із них – іноземними мовами).

Дисертаційна робота має чітку та логічну структуру, розділи характеризуються смисловою завершеністю. Висновки до кожного розділу та загальні висновки дисертаційної роботи відображають результати проведеного дослідження. Отже, в цілому можна констатувати їх аргументованість та завершеність.

3. Повнота викладення наукових положень в опублікованих працях. Аналіз рецензованої праці та наукових публікацій О. С. Бескорсої дає підстави стверджувати, що автореферат і положення дисертації досить повно відображають основний зміст, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації наукових результатів. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Результати дослідження висвітлено в 51 науковій праці, із них 18

статей у наукових фахових видання України; 9 статей в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Web of Science і Scopus.

4. Значущість результатів дослідження для науки та практики, рекомендації щодо їх використання. У дослідженні О. С. Бескорсої запропоновано наукове розв'язання проблеми формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи шляхом теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки ефективності відповідної системи, що враховує потреби та вимоги цифровізації освіти, зокрема збільшення ваги дистанційного навчання, концептуальні зміни, спричинені впровадженням Нової української школи, з метою загальнодидактичного, навчально-методичного та інформаційно-технологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 013 Початкова освіта (спеціалізація – Англійська мова).

На позитивну оцінку заслуговує широкий огляд вітчизняних та іноземних наукових джерел, який дозволив вивчити досвід професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи в західних країнах, визначити її провідні тенденції, дослідити особливості сучасного етапу підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи у вітчизняних закладах вищої освіти, що виступає джерелом науково-популярної інформації, має науково-теоретичне та практичне значення.

Завершеність дослідження визначається побудовою системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи. Концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, оцінно-рефлексивний блоки, які утворюють структуру системи та взаємопов'язані між собою, дозволяють чітко зрозуміти логіку і послідовність процесу формування досліджуваного педагогічного явища. У структурі представленої моделі, яка відображена у вигляді малюнку, кожен з блоків має своє змістове наповнення і цільове призначення.

Сформованість цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи перевірялася за ретельно розробленими критеріями

(мотиваційний, знаннєвий, праксеологічний та діагностувально-аналітичний) з відповідними показниками.

Додатки містять багато фактичного матеріалу, на який автор спирається в основній частині дисертації: програми навчальних дисциплін, виконані здобувачами проєктні завдання, засоби діагностики тощо.

Подані в роботі 30 таблиць, 46 рисунків та 15 додатків справляють позитивне враження, підвищують сприймання інформації та збільшують цінність проведеного дослідження.

5. Практичне значення одержаних результатів полягає в оновленні змісту навчальних дисциплін підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи, зокрема загально-методичного курсу «Методика навчання іноземної мови (англ.)» підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, навчальних дисциплін професійної спрямованості «Країнознавство», «Англійська мова за професійним спрямуванням»; створенні та запровадженні дистанційного курсу «Цифрова комунікація в освіті», розміщеного на LMS-платформі Moodle; розробленні та застосуванні навчального посібника «Цифрові освітні ресурси для уроків англійської мови в початковій школі» з рекомендаціями щодо практичного використання цифрових технологій, зокрема цифрових освітніх ресурсів різних типів та цифрового контенту в навчанні англійської мови дітей молодшого шкільного віку.

Матеріали дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії і практики професійної освіти, системи фахової підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта (спеціалізація – Англійська мова).

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове і практичне значення здобутих результатів, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження:

1. Аналізуючи провідні тенденції професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи в зарубіжних країнах, авторкою детально розглянуто досвід їхньої професійної підготовки переважно в країнах Європейського Союзу. Проте, на нашу думку, теоретичний аспект дослідження значно збагатився, якби в роботі глибше було висвітлено досвід таких країн, як США та Канада, оскільки науковий доробок дослідників цих країн в галузі формування цифрової та медіаінформаційної грамотності є значним і дотичним до проблематики рецензованого дослідження.

2. Для реалізації системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи авторкою виокремлено низку методів, специфічних для цифрового освітнього середовища: метод цифрової візуалізації, метод CLIL, метод ТРАСК, метод електронного портфоліо. Утім реалізація методу електронного портфоліо описана дуже узагальнено, лише в межах вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання іноземної мови (англ.)».

3. Під час експериментального впровадження системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи, зокрема розроблення авторських цифрових освітніх ресурсів, було вивчено значну кількість наявних ресурсів різних видів (електронні підручники, е-словники, електронні робочі зошити, електронні тренажери, цифрові ігрові ресурси). Проте, представлення цих ресурсів є недостатньо ґрунтовним, слід було приділити більше уваги питанням оцінювання якості цих цифрових ресурсів та доцільності їх використання в освітньому процесі закладів освіти різних рівнів.

4. На діагностико-результативному етапі педагогічного експерименту, присвяченому перевірці ефективності запровадження розробленої педагогічної системи формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи, було проведено контрольне комплексне тестування, що складалося з чотирьох субтестів, розроблених дисертанткою. На нашу думку, доцільно було б залучити більшу кількість наявних методик діагностики сформованості компонентів цифрової культури.

5. Результати дисертаційної роботи О. С. Бескорсої мають беззаперечне значення для педагогічної науки та практики. Тому в описі результатів експериментальної роботи доцільно було б здійснити аналіз труднощів, які виникли під час експериментального дослідження, визначення нових явищ та процесів, що могли б стати перспективами подальших наукових пошуків здобувачки.

Вказані зауваження здебільшого мають рекомендаційний характер і не зменшують високої оцінки дослідження О. С. Бескорсої в цілому, його наукової та практичної значущості.

Загальний висновок. Вивчення та аналіз змісту дисертаційної роботи «Теорія і практика формування цифрової культури майбутніх учителів англійської мови початкової школи» дає підстави оцінити її як оригінальний і самостійно виконаний доробок, що відповідає пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р., №567 від 27.07.2016 р., №943 від 20.11.2019 р., №607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Бескорса Олена Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету іноземних мов
Державного закладу «Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка»

С. О. Шехавцова

Підпис	<i>Шехавцова С.О.</i>
Засвідчую	<i>Григорук</i>
Начальник відділу кадрів	<i>Григорук</i>
ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"	

